

Úvod

Etika péče se během několika málo desetiletí vyvinula ve slibnou alternativu k převládajícím přístupům v morální filosofii, na které jsme se odvolávali v minulých dvou staletích. Na poli etiky péče vznikly již stohy literatury a v řadě oblastí tento směr ovlivnil četné morální úvahy. Etika péče proměňuje zaběhnuté způsoby interpretace morálních problémů a mění obvyklé představy o tom, jak by se mělo přistupovat k morálním otázkám.

Etika péče se zajímá o normativní perspektivu, a to v širokém smyslu zahrnujícím nástin toho, jak by měla vypadat rovnoprávnost v rodině a na pracovišti, přes morální zodpovědnost rodičů a občanů až po etické zhodnocení vládní a zahraniční politiky. Lze tedy doufat, že nám ukáže plodnější cesty k odpovědi na otázku, jak máme žít.

Etika péče může stavět na skutečně univerzální zkušenosti péče. O každého z nás, když jsme byli dětmi, se někdo staral, pečoval. Jinak bychom nebyli naživu. Etika péče nám umožňuje pochopit hodnotu, která je v péči obsažena, a porozumět tomu, jak z ní vyplývá zásada odmítat násilí a útlak.

Etika péče se nepotřebuje dovolávat různých náboženských přesvědčení, která spíše rozdělují, než spojují. Ani není založena na pochybných výrociích o univerzálních rozumových normách, jimiž se máme řídit při řešení všech morálních otázek. Spíše reflektuje a diskutuje

sivně artikuluje naši zkušenost, a na tomto základě se snaží pochopit ty nejzákladnější a nejobecnější hodnoty.

V první části knihy rozvíjím etiku péče jako morální teorii či jako přístup k morálním problémům. V druhé části se zabývám implikacemi etiky péče pro politické, sociální a globální otázky a na druhé straně rovněž zvažuji, jak by takové snahy o aplikaci této teorie mohly napomoci jejímu zdokonalení.

V první kapitole ukazují, že etika péče je osobitá morální teorie či svěbytný teoretický přístup k morálním otázkám, tedy nikoli něco, co by se dalo jednoduše přidat či včlenit do některé zavedenější morální pozice, jako je třeba kantovská morální teorie, utilitarismus či etika ctností. Pokud jde o etiku ctností, může toto tvrzení působit zvláště, protože etika péče vykazuje určité podobné rysy jako etika ctností. Nicméně svým důrazem na vztahy oproti důrazu na dispozice jedinců se etika péče od etiky ctností, jak ukážu, odlišuje.

V druhé kapitole se zabývám otázkou, co „je“ péče, resp. co máme na mysli či co bychom měli mít na mysli, když používáme slovo „péče“. Výsledkem mé úvahy je, že péče je jak praxe či komplex praktických činností, tak i hodnota či komplex hodnot. Do určité míry se uskutečňuje již ve stávající pečující praxi, ačkoli tato stávající praxe je obvykle pevně zasazena do nevyhovujícího kontextu nadvlády a podřízenosti. Péče nabízí kritéria, která umožňují hodnotit stávající praxi a doporučovat praxi lepší.

Vzhledem k tomu, že praxe a hodnoty péče vyžadují pečující osoby, ptám se ve třetí kapitole, jaké rysy by měla pečující osoba mít. Dospívám k závěru, že pečující osoba má nejen náležitou motivaci, když reaguje na podněty druhých a poskytuje jim péči, ale také se do výkonu péče účinným způsobem zapojuje.

Při rozvíjení etiky péče se poukazovalo na odlišnost péče a spravedlnosti. Ve čtvrté kapitole zkoumám rozdíly mezi etickými teoriemi založenými na pojmu spravedlnosti či užitku a etickými teoriemi založenými na pojmu péče. Uvažuji o možnosti propojení péče a spravedlnosti a snažím se konceptuálně uchopit, jak by se jednotlivé složky v uspokojivé a komplexní morální teorii měly navzájem doplňovat.

Pátá kapitola ukazuje, jak odlišné jsou předpoklady a důsledky etiky péče a předpoklady a důsledky tradičního liberalismu, a brání

etiku péče před kritikou ze strany liberalismu. Šestá kapitola rozšiřuje diskuse o zobecnitelnosti v morální teorii a obhajuje etiku péče proti domnělému požadavku převládajících morálních teorií, podle nichž univerzálním principům rozumu má být vždy přiznávána priorita.

Sedmou kapitolou zahajuji své zkoumání důsledků etiky péče pro politické a sociální otázky, čímž otevírám hlavní téma druhé části knihy. Nejprve se zabývám politickou otázkou, zda tržní způsoby organizace takových činností, jako jsou péče o děti, vzdělávání a zdravotní péče, je třeba dále rozšiřovat, či naopak omezit, a dotýkám se důsledků této otázky pro kulturní aktivity. Ukazuji, že převládající přístupy v morální filosofii nemají potenciál, jak se s touto problematikou vypořádat, zatímco etika péče nabízí přesvědčivé argumenty pro omezení trhu.

V osmé kapitole ukazuji, že skutečné respektování těch práv, která jsou považována za důležitá, je možné teprve tehdy, když mezi osobami existuje sounáležitost dostačující k tomu, aby měly zájem práva cítit. Uvažuji také o tom, jak pojem občanské společnosti, který se v minulém desetiletí dostal náhle do centra pozornosti, pochopit na základě vztahů péče.

Devátá kapitola zkoumá argumenty pro omezení dosahu práva a legalistického myšlení, a to v protikladu k představě, že zákon může být vhodným modelem pro veškeré uvažování o morálce. Vysvětluje se zde také, že etika péče dokáže doporučit, jak se vhodně vypořádat s mocí a násilím, a že tedy její základ nemusíme a ani nemáme spatřovat v idealizovaných obrazech rodinného klidu a harmonie.

V desáté kapitole zkoumám důsledky etiky péče pro vztahy mezi státy a pro možnost globálního občanství. I zde opět ukazuji, že etika péče nabízí slibnější nástroje než různé známější teorie spravedlnosti.

Mou snahou v této knize je představit nadějný potenciál nové a rozvíjející se morální pozice. Etika péče spatřila světlo světa teprve před několika desítkami let, což je velmi krátké období v historii lidského hledání odpovědi na otázku, jak máme žít a co máme činit. V etice péče se nachází ještě mnoho slabých míst a mezer, jedná se nicméně o projekt, který se stále rozvíjí ve vzájemné spolupráci všech, kdo se na něm podílí. Doufám, že i já jsem touto knihou přispěla k jejímu dalšímu rozvoji.